OSLa Hagen, Hjelde, Stjernholm & Vangsnes (red.) *Bauta: Janne Bondi Johannessen in memoriam*, Oslo Studies in Language 11(2), 2020. 33–45. (ISSN 1890-9639 / ISBN 978-82-91398-12-9)
http://www.journals.uio.no/osla

VO-OV-VARIASJON I NORDSAMISK: HVA KAN LIA SÁPMI FORTELLE OSS?

KRISTINE BENTZEN

UiT Norges arktiske universitet

SAMMENDRAG

I denne artikkelen undersøker jeg vekslinga mellom VO- og OV-ordstilling i nordsamisk talemål. Jeg har gjort søk i LIA Sápmi – Sámegiela hállangiellakorpus. Resultatene mine viser ikke uventet at VO overordnet sett er det mest frekvente mønstret. Men i materialet mitt finner jeg også mange tilfeller av SAuxOV-ordstilling, spesielt i setninger med sammensatte verbformer hvor hovedverbet er i infinitiv (dvs. modalkonstruksjoner), og spesielt i kontekster med et pronominalt objekt. I tillegg finner jeg også noen tilfeller hvor objektet kommer foran både hjelpeverb og hovedverb, men uten å være tematisert til setningsinitial posisjon. Med utgangspunkt i Bentzen & Anderssens (2019) analyse av objektsveksling på norsk, foreslår jeg at OV-ordstilling på nordsamisk kan analyseres som IP-intern tematisering, hvor objekter som er kjent i konteksten kan flytte til en temaposisjon mellom VP og TP. Dette vil forklare OV-mønsteret med sammensatte verbformer. Videre foreslår jeg at det kan finnes en høyere IP-intern temaposisjon, og at objektsflytting til denne er det som gir oss OV med finitte verb, og også ordstillingsmønstre hvor objektet kommer foran både hjelpeverb og hovedverb.

[1] INNLEDNING

Nordsamisk anses vanligvis for å være et SVO-språk, der den nøytrale ordstillinga typisk er som illustrert i (1):[1]

(1) a. Moai vižže **báhpira**.
vi-to henter-1du papir
'Vi to henter papir.'

b. Dál gal fertet jáddadit **dien**.
Nå prt må-2sg slukke den
'Nå må du vel slukke den.'

[1] De nordsamiske eksemplene i (1) og (2) er voksnes ytringer fra barnespråkskorpuset i DASAGO-prosjektet (http://site.uit.no/dasago/). Øvrige eksempler i denne artikkelen er nordsamiske eksempler fra LIA Sápmi når ikke annet er angitt.

Likevel kan vi både i skrift og tale møte på tilfeller av OV-ordstilling:

(1) a. Ii kakao gal ábut, go **nugátti** borrá.
neg-3sg kakao prt trenger når nugatti spiser-3sg
'Man trenger ikke kakao når man spiser nugatti.'
b. Galggan go mun de **dien** doallat?
skal-1sg prt jeg så den holde
'Skal jeg så holde den?'

I grammatikkbøker om nordsamisk vies som regel ordstilling nokså begrenset oppmerksomhet. Ordstillingsvariasjonen mellom SVO og SOV nevnes i flere verker, men diskuteres ikke omfattende. Både Aikio & Ylikoski (2010, s. 7) og Valijärvi & Kahn (2017, s. 238) skriver at SOV-ordstilling forekommer med sammensatte verbformer, hvor objektet da kan stå foran den ikke-finitte verbformen, som i (2). Nickel & Sammallahti (2011) og Aikio & Ylikoski (under utgivelse) spesifiserer konteksten noe, og påpeker at OV-ordstillinga spesielt forekommer i forbindelse med infinitivskonstruksjoner (se også Sammallahti 1991). Nickel & Sammallahti (2011, s. 345) sier for eksempel at objektet står *etter* et finitt hovedverb eller en perfektum partisipp, som i (3a, b), men at det «står *foran* infinittformen som fungerer som utfyllingsadverbial (konverbadverbial) for hovedverbet...», slik som i (4).

(3) a. Mun oidnen **Niillasa**.
jeg så-1sg Nils
'Jeg så Nils.'
b. Mun lean viežžan **čázi**.
jeg har-1sg hentet vann
'Jeg har hentet vann.'
c. Máhtte dáidá oastit **biilla**.
Mattis skal-kanskje-3sg kjøpe bil
'Mattis skal kanskje kjøpe en bil.'

(4) a. Mun áiggun **čázi** viežžat.
jeg skal-1sg vann hente
'Jeg skal hente vann.'
b. Mun viegan **doaktára** viežžat.
jeg springer-1sg legen hente
'Jeg springer for å hente legen.'

Videre påpeker Nickel & Sammallahti (2011, s. 347) at SOV-ordstilling kan brukes for å fremheve eller legge trykk på objektet. Aikio & Ylikoski (under utgivelse)

på sin side sier at man gjerne bruker SOV-ordstillinga når objektet er «lett» og referenten til objektet er kjent eller tidligere nevnt i diskursen. Det er altså tilsynelatende både rent syntaktiske og informasjonsstrukturelle faktorer som påvirker variasjonen mellom SVO og SOV i nordsamisk.

Med dette som bakgrunn har jeg gjort søk i LIA Sápmi – Sámegiela hállangiellakorpus[2], som er et korpus av nordsamiske dialekter, for å kartlegge hvordan denne ordstillingsvariasjonen opptrer i faktisk talespråk. I denne artikkelen presenterer jeg noen preliminære funn fra denne undersøkelsen.

[2] METODE

LIA Sápmi er et talespråkskorpus med nordsamiske dialekter fra 19 ulike steder. Det består av materiale fra 122 informanter og er innspilt i tidsrommet 1960-1987. Korpuset inneholder nesten 190 000 ord.

Ved hjelp av søkegrensesnittet *Glossa*[3] har jeg søkt ut kontekster med objekter (dvs. substantiver og pronomener i akkusativ form) foran eller etter finitte og infinitte verb i dette korpuset, som illustrert i (5):[4]

(5) *Setninger med finitt hovedverb:*

a. $\text{Substantiv/Pronomen}_{\text{NOM}}—\text{V}_{\text{FIN}}—\text{Substantiv/Pronomen}_{\text{AKK}}$ (SVO)

b. $\text{Substantiv/Pronomen}_{\text{NOM}}—\text{Substantiv/Pronomen}_{\text{AKK}}—\text{V}_{\text{FIN}}$ (SOV)

[2] http://tekstlab.uio.no/LIA/samisk/index.html

[3] https://tekstlab.uio.no/glossa2/saami

[4] Jeg har ikke spesifisert maks antall ord mellom søkeordene. De konkrete søkestrengene jeg brukte i *Glossa* var som følger:

For setninger med finitte hovedverb:

(i) $\text{Substantiv/pronomen}_{\text{NOMINATIV}}—\text{V}_{\text{PRESENS/PRETERITUM}}—\textbf{substantiv}_{\textbf{AKKUSATIV}}$

(ii) $\text{Substantiv/pronomen}_{\text{NOMINATIV}}—\text{V}_{\text{PRESENS/PRETERITUM}}—\textbf{pronomen}_{\textbf{AKKUSATIV}}$

(iii) $\text{Substantiv/pronomen}_{\text{NOMINATIV}}—\textbf{substantiv}_{\textbf{AKKUSATIV}}—\text{V}_{\text{PRESENS/PRETERITUM}}$

(iv) $\text{Substantiv/pronomen}_{\text{NOMINATIV}}—\textbf{pronomen}_{\textbf{AKKUSATIV}}—\text{V}_{\text{PRESENS/PRETERITUM}}$

(v) $\text{Substantiv/pronomen}_{\text{NOMINATIV}}—\textbf{pronomen}_{\textbf{AKKUSATIV}}\textbf{+substantiv}_{\textbf{AKKUSATIV}}—\text{V}_{\text{PRESENS/PRETERITUM}}$

For setninger med sammensatte verbformer:

(vi) $\text{V}_{\text{PRESENS/PRETERITUM}}—\text{V}_{\text{INFINITIV/PERFPART/PRESPART/AKTIOESSIV}}—\textbf{substantiv}_{\textbf{AKKUSATIV}}$

(vii) $\text{V}_{\text{PRESENS/PRETERITUM}}—\text{V}_{\text{INFINITIV/PERFPART/PRESPART/AKTIOESSIV}}—\textbf{pronomen}_{\textbf{AKKUSATIV}}$

(viii) $\text{V}_{\text{PRESENS/PRETERITUM}}—\textbf{substantiv}_{\textbf{AKKUSATIV}}—\text{V}_{\text{INFINITIV/PERFPART/PRESPART/AKTIOESSIV}}$

(ix) $\text{V}_{\text{PRESENS/PRETERITUM}}—\textbf{pronomen}_{\textbf{AKKUSATIV}}—\text{V}_{\text{INFINITIV/PERFPART/PRESPART/AKTIOESSIV}}$

(x) $\text{V}_{\text{PRESENS/PRETERITUM}}—\textbf{pronomen}_{\textbf{AKKUSATIV}}\textbf{+substantiv}_{\textbf{AKKUSATIV}}—\text{V}_{\text{INFINITIV/PERFPART/PRESPART/AKTIOESSIV}}$

(xi) $\text{Subst/pron}_{\text{NOMINATIV}}—\textbf{substantiv}_{\textbf{AKKUSATIV}}—\text{V}_{\text{PRESENS/PRETERITUM}}—\text{V}_{\text{INFINITIV/PERFPART/PRESPART/AKTIOESSIV}}$

(xii) $\text{Subst/pron}_{\text{NOMINATIV}}—\textbf{pronomen}_{\textbf{AKKUSATIV}}—\text{V}_{\text{PRESENS/PRETERITUM}}—\text{V}_{\text{INFINITIV/PERFPART/PRESPART/AKTIOESSIV}}$

(xiii) $\text{Subst/pron}_{\text{NOMINATIV}}—\textbf{pronomen}_{\textbf{AKKUSATIV}}\textbf{+substantiv}_{\textbf{AKKUSATIV}}—\text{V}_{\text{PRESENS/PRETERITUM}}—\text{V}_{\text{INFINITIV/PERFPART/PRESPART/AKTIOESSIV}}$

Søkestrenger (v), (x) og (xiii) ga treff på demonstrative nomenfraser i OV-kontekster. Søkestrenger (ii) og (vii) ga i tillegg til pronominelle objekter også treff på demonstrative nomenfraser i VO-kontekster.

Setninger med sammensatte verbformer:

c. $Aux_{FIN}/Mod_{FIN}/Neg—V_{INFIN}—substantiv/pronomen_{AKK}$ (SAuxVO)

d. $Aux_{FIN}/Mod_{FIN}/Neg—Substantiv/Pronomen_{AKK}—V_{INFIN}$ (SAuxOV)

e. $Subst/pron_{NOM}—Subst/Pron_{AKK}—Aux_{FIN}/Mod_{FIN}/Neg—V_{INFIN}$ (SOAuxV)

Merk at negasjon er et hjelpeverb på nordsamisk, og brukes sammen med en egen negasjonsform av hovedverbet (konnegativ). I kontekstene illustrert i (5a,b,e) var subjektet (dvs. substantiv eller pronomen i nominativ form) inkludert i søkestrengen. Nordsamisk er et prodrop-språk, og dersom et pronominelt subjekt er utelatt, er det vanskelig å vurdere om et streng-initialt objekt er et resultat av objektstematisering til setningsinitial posisjon eller en faktisk SOV-kontekst. For å kontrollere for dette er altså et eksplisitt subjekt tatt med i disse kontekstene for å utelukke setninger hvor objektet er tematisert til setningsinitial posisjon. Resultatene ble gjennomgått manuelt og irrelevante treff ble filtrert ut. Deretter ble kontekster med pronominale og nominale objekter telt hver for seg. Videre ble kontekstene med sammensatte verbformer i (5c, d, e) sortert i perfektumskonstruksjoner, modalkonstruksjoner og negative konstruksjoner. I tillegg ble informantene delt i fire grupper etter fødselsår: (i) født før første verdenskrig (49 informanter), (ii) født mellom 1913 og 1939 (38 informanter), (iii) født etter 1940 (11 informanter), og (iv) ukjent fødselsår (24 informanter). Til slutt, ble også opptakssted tatt i betraktning for å avdekke eventuelle dialektforskjeller.

[3] RESULTATER

Som nevnt i innledninga har flere påpekt at OV-mønsteret forekommer oftere i kontekster med sammensatte verbformer enn i kontekster med et finitt hovedverb. Mine undersøkelser i talemålskorpuset støtter opp under dette. Som vi ser i oversikten i (6), er det en sterk dominans for ordstillinga VO i setninger med et finitt hovedverb. Denne dominansen er enda tydeligere dersom objektet er et nomen (kun 7,6 % tilfeller av OV), enn dersom objektet er et pronomen (15,6 % tilfeller av OV):

(6) *Setninger med finitt hovedverb og nominalt objekt:*

a.	$S\text{-}V_{FIN}\text{-}\mathbf{O_{NOMEN}}$	232	**(92,4 %)**
b.	$S\text{-}\mathbf{O_{NOMEN}}\text{-}V_{FIN}$	19	**(7,6 %)**

Setninger med finitt hovedverb og pronominalt objekt:

c.	$S\text{-}V_{FIN}\text{-}\mathbf{O_{PRON}}$	162	**(84,4 %)**
d.	$S\text{-}\mathbf{O_{PRON}}\text{-}V_{FIN}$	30	**(15,6 %)**

Eksemplene i (7) viser utsagn med de ulike mønstrene fra korpuset:

(7) a. Mun lohken **dáčča**gir**jjiid**. (SV$\mathbf{O}_{\text{NOM}}$)
Jeg leste norske.bøker
'Jeg leste bøker på norsk.'

b. Gánddat **muoraid** gudde. (S$\mathbf{O}_{\text{NOM}}$V)
Guttene veden bar
'Guttene bar veden.'

c. Ovdalaš áiggi dat sálteje **daid**. (SV$\mathbf{O}_{\text{PRON}}$)
tidligere tid de saltet dem
'Før i tida saltet de dem.'

d. Gal mun **dien** dagan. (S$\mathbf{O}_{\text{PRON}}$V)
Prt jeg dette gjør
'Jeg gjør dette.'

Når vi ser på setninger med sammensatte verbformer under ett, finner vi at OV-mønsteret er langt vanligere enn i setninger med finitte hovedverb (36,6 % OV). Men dersom vi deler opp disse kontekstene i perfektumskonstruksjoner, modalkonstruksjoner og negative konstruksjoner, trer det frem et enda tydeligere mønster. I perfektumskonstruksjoner er det, som ved finitte hovedverb, en klar overvekt av VO. Igjen er tendensen noe mer uttalt ved nominale objekter (16,3 % OV) enn ved pronominale objekter (21,4 % OV), som vist i (8).

(8) *Perfektumskonstruksjoner med nominalt objekt:*

a.	S-Aux$_{\text{FIN}}$-V$_{\text{PERFPART}}$-$\mathbf{O}_{\text{NOMEN}}$	72	**(83,7 %)**
b.	S-Aux$_{\text{FIN}}$-$\mathbf{O}_{\text{NOMEN}}$-V$_{\text{PERFPART}}$	14	**(16,3 %)**

Perfektumskonstruksjoner med pronominalt objekt:

c.	S-Aux$_{\text{FIN}}$-V$_{\text{PERFPART}}$-$\mathbf{O}_{\text{PRON}}$	33	**(78,6 %)**
d.	S-Aux$_{\text{FIN}}$-$\mathbf{O}_{\text{PRON}}$-V$_{\text{PERFPART}}$	9	**(21,4 %)**

Eksemplene i (9) illustrerer de ulike mønstrene med data fra korpuset:

(9) a. Gumpe lei gáskán **gieđa**. (SAuxV$\mathbf{O}_{\text{NOM}}$)
Ulven hadde bitt hånda
'Ulven hadde bitt hånda.'

b. Ledje **badjegoađi** ceggen. (SAux$\mathbf{O}_{\text{NOM}}$V)
Hadde fjellgammen satt.opp
'De hadde satt opp fjellgammen.'

c. Dat lea čállán **dan**. (SAuxV$\mathbf{O}_{\text{PRON}}$)
han/hun har skrevet det
'Han/hun har skrevet det.'

d. Muitalin mun dat gal lean **dáid** báhčán. (SAux**O**$_{PRON}$V)
Fortalte jeg prt prt har disse skutt
'Jeg fortalte at jeg hadde skutt disse.'

Det samme mønsteret finner vi i negative konstruksjoner. Negative setninger med nominalt objekt har VO-ordstilling hele 93,4 % av tida, mens for negative setninger med pronominalt objekt er andelen VO-ordstilling på 76,2 %. Til tross for at OV-ordstillinga er lite brukt i denne setningstypen, finner vi i negative konstruksjoner noen få tilfeller hvor objektet forekommer foran både hovedverbet og hjelpeverbet (men altså etter subjektet):

(10) *Negative konstruksjoner med nominalt objekt:*

a.	S-Neg-V-**O**$_{NOMEN}$	57	**(93,4 %)**
b.	S-Neg-**O**$_{NOMEN}$-V	2	**(3,3 %)**
c.	S-**O**$_{NOMEN}$-Neg-V	2	**(3,3 %)**

Negative konstruksjoner med pronominalt objekt:

d.	S-Neg-V-**O**$_{PRON}$	115	**(76,2 %)**
e.	S-Neg-**O**$_{PRON}$-V	31	**(20,5 %)**
f.	S-**O**$_{PRON}$-Neg-V	5	**(3,3 %)**

Eksemplene i (11) illustrerer de ulike mønstrene med data fra korpuset:

(11) a. Ja dat eai dárbbat **dieid** **herggiid**. (SNegV**O**$_{NOM}$)
og de ikke trenger de reinene (SNegV**O**$_{NOM}$)
'Og de trenger ikke de reinene.'

b. Ii astta **eambbo** njeallje **diimmu** (SNeg**O**$_{NOM}$V)
Ikke rekker mer fire timer
jándoris nohkat.
døgnet sove
'Han/hun rekker ikke å sove mer enn fire timer i døgnet.'

c. Na mun in dieđe **dan**. (SNegV**O**$_{PRON}$)
Prt jeg ikke vet det
'Jeg vet ikke.'

d. In **dan** ge dieđe. (SNeg**O**$_{PRON}$V)
ikke-1sg den prt vet
'Jeg vet ikke det heller.'

Når vi så ser på modalkonstruksjonene, finner vi et annet mønster. Som nevnt har både Nickel & Sammallahti (2011) og Aikio & Ylikoski (under utgivelse) påpekt at OV typisk forekommer med infinitivsformer av hovedverbet. Korpusmaterialet viser også dette. Som det fremkommer i (12), har modalkonstruksjoner

med nominale objekter ordstillinga S-Mod-O-V hele 41,3 % av tida, og med pronominale objekter er faktisk S-Mod-O-V det dominerende mønstret (50,7 %). I tillegg finner vi også her noen tilfeller hvor objektet kommer foran både hovedverbet og det modale hjelpeverbet:

(12) *Modalkonstruksjoner med nominalt objekt:*

a.	S-Mod_{FIN}-V_{INF}-$\mathbf{O_{NOMEN}}$	119	**(57,7 %)**
b.	S-Mod_{FIN}-$\mathbf{O_{NOMEN}}$-V_{INF}	85	**(41,3 %)**
c.	S-$\mathbf{O_{NOMEN}}$-Mod_{FIN}-V_{INF}	2	**(1 %)**

Modalkonstruksjoner med pronominalt objekt:

d.	S-Mod_{FIN}-V_{INF}-$\mathbf{O_{PRON}}$	63	**(45 %)**
e.	S-Mod_{FIN}-$\mathbf{O_{PRON}}$-V_{INF}	71	**(50,7 %)**
f.	S-$\mathbf{O_{PRON}}$-Mod_{FIN}-V_{INF}	6	**(4,3 %)**

Eksemplene i (13) illustrerer mønstrene fra korpuset:

(13) a. ja deinna galgá čiktit **nuohti**. (SModV$\mathbf{O_{NOM}}$)
Og med.det skal bøte nota
'Og med dette skal man bøte nota.'

b. Dat fertejit **ráidalasa** lágidit. (SMod$\mathbf{O_{NOM}}$V)
De må stigen ordne
'De må ordne stigen.'

c. De mun ferten oahppat **dan** maiddái. (SModV$\mathbf{O_{PRON}}$)
Så jeg må lære det også
'Så må jeg lære det også.'

d. Dat galggašii **mu** váldit dál. (SMod$\mathbf{O_{PRON}}$V)
han/hun skulle meg ta nå
'Han/hun skulle ta med nå.'

Det ble kontrollert for informantenes fødselsår, men det så ikke ut til at noen aldersgrupper anvendte OV i større grad enn andre, og jeg konkluderer derfor ut fra disse dataene at denne fordelinga av VO og OV har holdt seg nokså stabil for informanter født fra 1890-tallet og frem til 1950-tallet. Geografisk tilhørighet ser heller ikke ut til å være en avgjørende faktor.

Resultatene fra denne korpusundersøkelsen bekrefter altså i stor grad det som har blitt beskrevet i grammatikkbøkene. OV i nordsamisk er mulig, men ikke spesielt vanlig, i kontekster med et finitt hovedverb, i perfektumskonstruksjoner og i negativkonstruksjoner. I modalkonstruksjoner derimot, forekommer denne ordstillinga omtrent like ofte som ordstillinga VO.

Disse funnene åpner for flere spørsmål. Hvorfor er OV vanligere foran infinitte enn finitte verb? Hvorfor er det forskjell på perfektumskonstruksjoner og

modalkonstruksjoner, hvor OV er mye vanligere i kombinasjon med sistnevnte? Og hvordan kan vi forklare den variasjonen mellom VO og OV vi finner innenfor samme konstruksjonstype, spesielt i modalkonstruksjoner?

[4] DISKUSJON

Mønsteret for VO-OV-variasjon som vi finner i nordsamisk, har endel klare likhetstrekk med samme fenomen i finsk. Både Vilkuna (1995) og Holmberg (2001, 2017) finner at SOV på finsk typisk brukes når en annen konstituent i setninga er fokuselement, slik som illustrert i (14) (fra Holmberg 2017, s. 297):

(14) a. Anne osti **auton**. (finsk)
Anne kjøpte bil
'Anne kjøpte en bil.'

b. ANNE **auton** osti.
Anne bil kjøpte
'Det var Anne som kjøpte en bil.'

c. Milloin Anne **auton** osti?
Når Anne bil kjøpte
'Når kjøpte Anne en bil?'

d. Milloin hän oli **auton** osti?
Når hun hadde bil kjøpt
'Når hadde hun kjøpt en bil?'

Holmberg (2001, 2017) argumenterer for at OV-ordstillinga følger av en defokusering av objektet. Ifølge Holmberg (2017) kan OV på finsk genereres på to ulike måter. I konstruksjoner som (14b, c) har finsk en operasjon som tilsvarer objektsveksling på fastlandsskandinavisk, som Holmberg (1999) analyserer som en defokuseringsoperasjon. Objekter som ikke er fokuselement i setninga må flytte ut av fokusdomenet, dvs ut av VPen. Men som på fastlandsskandinavisk er slik objektsveksling betinget av Holmbergs Generalisering (HG). I henhold til HG kan objektet kun flytte ut av VPen dersom hovedverbet også gjør det. I fastlandsskandinaviske språk fører objektsveksling til at objektet står foran setningsadverbialer, men ikke foran det finitte hovedverbet, ettersom disse språkene er V2-språk hvor det finitte verbet alltid er andre ledd i setninga. Finsk er derimot ikke et V2-språk. Selv om det finitte hovedverbet har flyttet ut av VPen i (14b, c), så har det flyttet til en lavere posisjon enn det som er landingsposisjonen for det vekslede objektet. Resultatet av objektsvekslinga blir derfor ordstillinga OV. Ordstillinga i (14d) vil derimot ikke kunne forklares på denne måten ettersom vi her vil anta at det infinitte verbet ikke har flyttet ut av VPen. Objektsveksling vil da bryte mot HG. Holmberg (2017) argumenterer for at eksempler som (14d), som

kun skal være mulig med initialt fokus på finsk, er et resultat av at verbet er selektert for å følge etter objektet, altså at OV er den underliggende ordstillinga.

Man kunne tenke seg en tilsvarende analyse av dataene jeg har presentert for nordsamisk her. I så tilfelle ville alternativet med OV som underliggende ordstilling være vanligere enn defokuseringsflytting av objektet i nordsamisk. Som vi husker, er det nokså få tilfeller av OV med finitte hovedverb i LIA Sápmi-materialet.

Jeg vil her heller utforske en annen mulig analyse som forsøker å gi ei helhetlig forklaring for alle mønstrene vi finner. I en alternativ analyse av objektsveksling i fastlandsskandinavisk foreslår Bentzen & Anderssen (2019) at objektsveksling ikke er en form for defokusering, men heller ei slags tematisering. De foreslår at objektsveksling oppstår når objektet har en eller annen form for tematiseringsegenskaper, enten ved at det refererer til noe som er kjent eller gitt i konteksten og del av en felles kontekst for samtalepartnerene ("familiært" tema) eller at det utgjør et videreført tema i samtalen. Bentzen & Anderssen foreslår at landingsposisjonen til objektet er en IP-intern temaposisjon som nå være nokså høyt oppe i IP-domenet ettersom vekslede objekter må stå foran alle slags adverb.

Som vi husker fra avsnitt 2, bemerker Aikio & Ylikoski (under utgivelse) at OV gjerne brukes på nordsamisk når objektet refererer til noe som er kjent eller allerede nevnt i diskursen. En mulighet er dermed å analysere OV-mønsteret i nordsamisk som et resultat av IP-intern tematisering av objektet, på samme måte som objektsveksling i fastlandsskandinavisk. Det vil likevel være en del forskjeller mellom fastlandsskandinavisk objektsveksling og nordsamisk OV. For det første kan alle typer objekter forekomme med OV i nordsamisk, mens objektsveksling i fastlandsskandinavisk kun gjelder for pronominale objekter. Videre er fastlandsskandinavisk objektsveksling som nevnt begrenset av Holmbergs Generalisering (Holmberg 1999). OV i nordsamisk vil derimot ikke være begrenset på denne måten. Dermed vil ikke objektsflytting i nordsamisk nødvendigvis alltid maskeres av påfølgende verbflytting, og kan derfor føre til ordstillinga OV.

Med utgangspunkt i Bentzen & Anderssens (2019) analyse av objektsveksling i norsk vil jeg her foreslå en analyse av VO-OV-veksling i nordsamisk som en form for IP-intern tematisering.[5] Vi antar at S-(Aux)-V-O er den grunnleggende ordstillinga. Den brukes når objektet er nøytralt med hensyn til tematisk tolkning og dermed forblir i VP, som i (7a, c), (9a, c), (11a, c) og (13a, c). Leddstillinga

[5] Merk at dette ikke egentlig er inkompatibelt med Holmbergs defokuseringsanalyse. Et spørsmål vil være hva som er motivasjonen for objektsflytting – å komme seg ut av fokusdomenet fordi noe annet i setninga utgjør fokus, eller at objektet så å si har en egen agenda, nemlig at det selv utgjør et tema, og må flytte for å få lisensiert denne tematiske tolkninga.

S-Aux/Mod/Neg-O-V oppstår derimot når objektet har tematiske egenskaper. Objektet flytter da til en IP-intern temaposisjon mellom VP og TP. Under antagelsen om at infinitte verb ikke flytter ut av VP, så vil dette kunne forklare OV i sammensatte verbformer, som i (9b, d), (11b, d) og (13b, d).

I konstruksjoner med finitt hovedverb vil slik IP-intern tematisering som regel likevel ikke føre til OV fordi nordsamisk ser ut til å flytte det finitte hovedverbet til T. Det er uavhengige indikasjoner på at finitte verb flytter til en høyere posisjon i IP-domenet i nordsamisk, for eksempel T, i og med at finitte verb som regel står foran adverb, slik som i (15).

(15) Geasa Ánde luoikkahii **dábálaččat** ruđaid? (eget eksempel)
til.hvem Ánde lånte vanligvis penger
'Til hvem lånte Ánde vanligvis penger?'

Men som vi så i avsnitt 3, så *kan* OV også brukes med finitte hovedverb. Hvordan kan vi da forklare dette? En mulighet er at flytting av finitte hovedverb til T er valgfritt. Et mulig støtteargument for dette er at talere av nordsamisk også tillater at finitte hovedverb forekommer *etter* adverb i eksempler som det i (15), en indikasjon på manglende verbflytting. Men i et slikt scenario måtte man tenke seg at OV med finitte verb da oppstår når man *både* har et IP-internt tematisert objekt og samtidig benytter muligheten av å la det finitte verbet bli igjen i VP.

Det ville ikke være noen spesielt elegant analyse. Et alternativ er å anta at det fins to IP-interne tematiseringsposisjoner, en mellom VP og TP og en som befinner seg helt øverst i IP-domenet. Den sistnevnte posisjonen vil da være høyere enn posisjonen det finitte verbet flytter til, men lavere enn subjektet (og altså en annen posisjon enn den som benyttes ved setningsinitial tematisering). S-Aux/Mod/Neg-O-V vil dermed involvere tematisering til den lavere IP-interne tematiseringsposisjonen, mens SOV_{Fin} vil involvere tematisering til den høyere tematiseringsposisjonen i IP-domenet. En uavhengig grunn til å anta en slik høyere tematiseringsposisjon i tillegg til den lavere er at det, som nevnt, faktisk finnes tilfeller hvor objektet i en sammensatt verbkonstruksjon plasseres foran både det infinitte og det finitte verbet – men etter subjektet – altså uten å være tematisert til setningsinitial posisjon. (16) viser et eksempel på dette fra LIA Sápmi-korpuset:

(16) Movt dat **dan** galgá dadjat sámegillii? (SO_{PRON}ModV)
Hvordan man det skal si samisk.ILL
'Hvordan skal man si det på samisk?'

Som vi så i avsnitt 3, er det nokså få tilfeller av konstruksjoner som den i (16) i korpuset, og det kan være ei mulig forklaring på hvorfor det også er få tilfeller

av OV med finitte verb. Dette kan bety at denne høyere IP-interne temaposisjonen er mindre benyttet enn den lavere. Dermed kan det godt være at det ikke er mer uvanlig med (lav) IP-intern tematisering i konstruksjoner med finitte hovedverb enn i konstruksjoner med sammensatte verbformer. Dersom objektet flytter til den lavere temaposisjonen, vil påfølgende verbflytting til T maskere denne objektsflyttinga og likevel gi VO som ordstilling.

[5] AVSLUTNING

Denne undersøkelsen av VO-OV-veksling i nordsamisk basert på talespråksdata fra LIA Sápmi-korpuset har bekreftet det som sies om ordstilling i nordsamiske grammatikkbøker. VO er klart det mest frekvente mønsteret, men OV er også mulig. Det fremkommer også av dataene at OV er mer frekvent i sammensatte verbformer med et verb i infinitiv enn i perfektumskonstruksjoner, negasjonskonstruksjoner og konstruksjoner med et finitt hovedverb. Faktisk er OV mer brukt enn VO i modalkonstruksjoner med pronominale objekter. Jeg har her foreslått en analyse hvor samisk har to IP-interne temaposisjoner, en mellom VP og TP, og en høyt oppe i IP-domenet (men lavere enn subjektsposisjonen). Det kan se ut til at tematisering til den lavere posisjonen er vanligere enn til den høye. Tematisering til den lavere posisjonen vil gi ordstilling Aux-O-$V_{PERFPART}$, Neg-O-V og Mod-O-V_{INF}, som i (9b, d), (11b, d) og (13b, d), mens tematisering til den høyere posisjonen vil gi S-O-V_{FIN} som i (7b, d) og S-Aux-O-$V_{PERFPART}$/ S-Neg-O-V/S-Mod-O-V_{INF} som illustrert i (16).

Det er fortsatt mange åpne spørsmål som må følges opp i videre forskning. For det første, må det undersøkes nærmere i hvor stor grad det faktisk er samsvar mellom OV og en tematisk tolkning av objektet. Dette vil kreve en grundig analyse av diskursene rundt eksemplene jeg har funnet i korpuset, og det ville også ha vært ønskelig å utføre et eksperiment med morsmålstalere hvor man manipulerer tema i diskursen og undersøker hvilke ordstillingspreferanser dette fører til. Videre vil den foreslåtte analysen kreve at det er ytterligere indikasjoner for de to ulike temaposisjonene, for eksempel ved at de gir ulike tematiske tolkninger. Man kunne muligens tenke seg at den høyere posisjonen har en kontrastiv tolkning, mens den lavere handler om hvorvidt objektets referent er gitt eller et tema i konteksten. Koblet til dette, vil det selvsagt også være viktig å avdekke mer nøyaktig hvor landingsposisjonene til objektet befinner seg i strukturen. Muligens vil man kunne belyse dette aspektet ved å undersøke hvor objekter i nordsamiske OV-konstruksjoner befinner seg i forhold til ulike adverb. Som et siste moment er det også et åpent spørsmål hvorfor OV er så mye mer frekvent i modalkonstruksjoner enn i perfektumskonstruksjoner og negative konstruksjoner. Er det noe som gjør at

modalkonstruksjoner oftere enn perfektumskonstruksjoner og negative konstruksjoner har et objekt med tematiske egenskaper? Ytterligere undersøkelser må åpenbart til for å kunne belyse alle disse spørsmålene.

TAKK

Tusen takk for innspill fra en anonym fagfelle. Alle feil og mangler står jeg selvsagt for selv.

Jeg vil avslutte med å hedre Janne Bondi Johannessen. For meg personlig har hun vært en stor inspirasjonskilde, både som forsker og som person. Janne var uredd og direkte, nygjerrig og pågående, og det har vært ei fantastisk erfaring å få samarbeide med henne i det nordiske dialektsyntaksprosjektet *ScanDiaSyn*. Janne var prosjektleder for LIA-prosjektet, og hun ledet arbeidet med digitalisering og transkribering av LIA Sápmi – Sámegiela hállangiellakorpus. Dette har blitt et svært verdifullt og spennende materiale som vi vil kunne forske på i lang tid fremover. Tusen takk for at du viet ditt profesjonelle liv til språkvitenskapen, Janne!

REFERANSER

Aikio, Ante & Jussi Ylikoski (under utgivelse). North Sami. I *Oxford Guide to the Uralic Languages*, redigert av Marianne Bakró-Nagy, Johanna Laakso, & Elena Skribnik. Oxford: Oxford University Press.

Aikio, Ante & Jussi Ylikoski. 2010. The structure of North Saami. Kurs-støtteark, Department of Linguistics, The University of Utah.

Bentzen, Kristine & Merete Anderssen. 2019. The form and position of pronominal objects with non-nominal antecedents in Scandinavian and German. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 22(2): 169–88.

Holmberg, Anders. 1999. Remarks on Holmberg's Generalization. *Studia Linguistica* 53(1). 1–39.

Holmberg, Anders. 2000. Deriving OV order in Finnish. I *The Derivation of VO and OV*, redigert av Peter Svenonius, 123–52. Amsterdam: John Benjamins.

Holmberg, Anders. 2017. The Final-over-Final Condition in a Mixed-Word-Order Language. I *The final-overfinal condition*, redigert av Michelle Sheehan, Theresa Biberauer, Ian Roberts & Anders Holmberg, 297–322. Cambridge, MA: MIT Press.

Nickel, Klaus P. & Pekka Sammallahti. 2011. *Nordsamisk grammatikk*. Karasjok: Davvi Girji OS.

Sammallahti, Pekka. 1991. No passing, no xing: Traffic regulations for word order. I *Leikkauspiste: Kirjoituksia kielestäja ihmisestä*, redigert av Lea Laitinen, Pirkko Nuolijärvi & Mirja Saari, 225–33. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura [Finska litteratursällskapet], Helsingfors.

Valijärvi, Riitta-Liisa & Lily Kahn. 2017. North Sámi: An Essential Grammar. London: Routledge.

Vilkuna, Maria. 1995. Discourse configurationality in Finnish. I *Discourse-configurational languages*, redigert av Katalin É. Kiss, 244–68. Oxford: Oxford University Press.

Vilkuna, Maria. 1998. Word order in European Uralic. I *Constituent Order in the Languages of Europe*, redigert av Anna Siewierska, 173–233. Berlin: Mouton de Gruyter.

SUMMARY

In this paper I investigate the alternation between VO and OV word order in spoken North Sami, based on data from LIA Sápmi – Sámegiela hállangiellakorpus. My results show that VO in general is the most frequent word order. However, I also find many instances of SAuxOV order in my material, particularly in sentences with periphrastic verb forms where the main verb is in the infinitive (that is, modal constructions) and where the object is a pronoun. In addition, I also find some cases where the object precedes both the auxiliary and the main verb, but crucially without being topicalized to clause-initial position. Based on the account of Norwegian Object Shift in Bentzen and Anderssen (2019), I suggest that OV word order in North Sami may be analyzed as IP-internal topicalization, where objects that are familiar in the context may move to a thematic position between VP and TP. This will account for the OV pattern with periphrastic tense forms. Furthermore, I suggest that there is an additional higher IP-internal topic position, and that object movement to this position is what results in OV with finite main verbs. This higher IP-internal topic position is also the position involved in patterns where the object precedes both the finite auxiliary and the main verb.

KONTAKT

Kristine Bentzen
UiT Norges arktiske universitet
kristine.bentzen@uit.no